

Европейски съд по правата на човека

Хилда Хафстейнсдотир срещу Исландия
(Hilda Hafsteinsdottir v. Iceland)

Жалба № 40905/98

Решение от 8 юни 2004 г. на IV отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 5, т. 1, б. “е”: законно задържане на алкохолици

Чл. 5, т. 1, б. “е” от Конвенцията не може да се тълкува като позволяващ само задържането на “алкохолици” в тесен смисъл, т.е. лица в клинично състояние на алкохолизъм. По силата на тази разпоредба лица, които не са диагностицирани като “алкохолици”, но чието поведение под влияние на алкохол представлява заплаха за обществения ред или за самите тях, могат да бъдат задържани с цел защита на обществените или на техните собствени интереси, като здравето или личната им сигурност. Разпоредбата обаче не позволява задържането на дадено лице само поради факта, че е консумирало алкохол.

Съществен елемент на “законността” на задържането по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “е” е отсъствието на произвол. Задържането е толкова сериозна мярка, че може да бъде оправдано само ако други, по-малко строги мерки са били обсъдени и намерени за недостатъчни да защитят личния или обществен интерес, което може да наложи лицето да бъде задържано. Това означава, че не е достатъчно лишаването от свобода да е в съответствие с националното право – то трябва да бъде и необходимо при конкретните обстоятелства.

Когато става въпрос за лишаване от свобода, спазването на основния принцип за правна сигурност е от особено значение. Ето защо е съществено условията за лишаване от свобода по националния закон да бъдат ясно дефинирани и самият закон да бъде предвидим по отношение на прилагането му, така че да е удовлетворен стандартът за законосъобразност, установен в Конвенцията.

Фактите по делото

Жалбоподателката е родена през 1949 г. и живее в Рейкявик. Нейните оплаквания по Конвенцията са свързани с шест отделни случая в периода от 31 януари 1988 г. до 11 януари 1992 г., в които била задържана от полицията, като всеки път прекарвала нощта в килия в участъка и била освобождавана на следващата сутрин. Подробностите относно обстоятелствата на задържането на жалбоподателката, съдържащи се в полицейските доклади от съответните периоди, са до голяма степен сходни в отделните случаи. Хронологията на събитията според тези доклади е следната:

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

- На 31 януари 1988 г. жалбоподателката била доведена в полицейско управление от двама шофьори на такси, които твърдели, че тя не е в състояние да плати сметката си. Като причини за задържането ѝ били посочени измама, интоксикация и др. Жалбоподателката била освободена на следващата сутрин в 9:25 ч.

- На 18 май 1990 г. около 0:05 ч. жалбоподателката пристигнала в Главното полицейско управление в Рейкявик. Полицейският доклад я описва като явно пияна и изтъква като причини за ареста пиянството и пиянското ѝ поведение. Според правителството, полицаите неколkokратно я помолили да напусне управлението, но тя отказала. Няма писмени данни за часа на освобождаването ѝ.

- На 8 декември 1990 г. жалбоподателката влязла в Главното полицейско управление в 22:15 ч. отново много пияна и била задържана до 8:24 ч. на следващата сутрин, когато била освободена.

- На 19 януари 1991 г. в 0:15 ч. жалбоподателката пристигнала в същото полицейско управление, според полицейския доклад без никаква причина и в състояние на силна интоксикация. Преди да може да бъде спряна, нахлула в кабинета на дежурния полицейски инспектор и била арестувана за отправените към него обиди. Освободили я на следващата сутрин в 10:38 ч.

- На 24 юни 1991 г. в 9:10 ч. жалбоподателката посетила полицейското управление за пореден път. Полицейският доклад посочва, че тя била в състояние на силна интоксикация и превъзбудена. Бил отбелязан и навикът ѝ да посещава управлението, когато се намира под въздействието на алкохол. Вдигала силен шум, като викала имената на различни полицейски служители и пречела на работата. Освен това заплашила да замери с кошче за боклук полицаи, който помагал на пострадали граждани. Неколkokратно била помолена да напусне сградата, но вместо това нахлула в служебните помещения с чаша алкохол в ръка. След като отказала да си тръгне, била арестувана и останала в ареста до 7:34 ч. на следващата сутрин.

- На 11 януари 1992 г. в 2:39 ч. полицията била извикана в хотел "Сага", където жалбоподателката била задържана от хотелския персонал в нетрезво състояние и превъзбудена. Била арестувана и задържана от полицията до 9:17 ч. на следващата сутрин.

Правителството е представило допълнителни доказателства за неприличното и агресивно поведение на жалбоподателката след употреба на алкохол.

В периода 1991-1993 г. жалбоподателката безуспешно се опитвала да предизвика разследване на събитията около задържането ѝ в полицията, като сезирала главния прокурор и омбудсмана към парламента.

На 11 март 1993 г. тя предявила срещу държавата иск за обезщетение за вреди в резултат на незаконен арест и задържане, както и на упражнен тормоз. На 10 октомври 1996 г. Върховният съд на Исландия постановил окончателното решение в производството, след като разгледал делото по същество. Съдът отхвърлил иска, като приел, че информацията в полицейските доклади за обстоятелствата около задържането на жалбоподателката в шестте случая не е опровергана и предвид нейното поведение полицията е имала основателна и достатъчна причина да предприеме спорните мерки.

В производството пред Европейския съд жалбоподателката е представила медицинско свидетелство от 13 декември 1996 г., според което по време на разглежданите събития не била страдала от проблеми, свързани с алкохола.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията

34. Жалбоподателката твърди, че задържането ѝ от полицията в шест отделни случая в периода между 31 януари 1988 г. и 24 юни 1991 г. не е било “законно”, че предприетите срещу нея мерки не са били позволени съгласно исландското право, че не са били разпоредени по предвидения в закона ред и не са се базирали на което и да било от посочените в чл. 5, т. 1 основания.

35. Правителството поддържа, че спорните мерки са ограничили свободата на жалбоподателката с оглед постигането на целите по т. 1 на чл. 5. Задържането в отделните случаи било извършено “в съответствие с процедури, предвидени от закона”, било “законно” и оправдано по б. “е” или алтернативно по б. “с” на чл. 5, т. 1.

A. Обхват на предмета на спора

36. Страните по делото не спорят, а и Съдът счита, че задържането на жалбоподателката в шест отделни случая в различни полицейски управления на Рейкявик представлява лишаване от свобода по смисъла на чл. 5, т. 1 от Конвенцията. Първият въпрос, който той трябва да обсъди, е дали задържането попада в приложното поле на някое от изчерпателно посочените в т. 1 основания за лишаване от свобода. Тъй като правителството е съсредоточило аргументите си върху основанието по т. 1, б. “е”, Съдът първо ще провери дали задържането е съставлявало “законно лишаване от свобода на ... алкохолици” по смисъла на тази разпоредба.

B. Приложимост на чл. 5, т. 1, б. “е”

1. Становище на жалбоподателката

37-39. Жалбоподателката не е съгласна, че спорните арести попадат в хипотезата на чл. 5, т. 1, б. “е”. Включването в понятието “алкохолици” на лица, които временно са се намирили под въздействие на алкохол, означавало изопачаване на значението му. Тя оспорва данните, съдържащи се в полицейските доклади, и представя медицинско свидетелство от 13 декември 1996 г. в подкрепа на твърдението си, че не е била алкохолик. Жалбоподателката поддържа още, че за разлика от случая по делото *Витолд Литва с/у Полша*¹ (№ 26629/95, решение от 4.04.2000 г., ECHR 2000-III), тя не е била преглеждана от лекар или здравен работник в момента на ареста или на освобождаването.

2. Становище на правителството

40-41. Правителството възразява, че представеното от жалбоподателката медицинско удостоверение е издадено почти пет години след датата на последното ѝ задържане и не доказва, че в релевантния период тя не е страдала от проблеми с алкохола. За да бъде задържането оправдано по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “е”, не било необходимо предварителното потвърждение от лекар, че лицето

---

¹ Witold Litwa v. Poland

страда от алкохолизъм. Целта на разпоредбата била на властите да се даде възможност да вземат мерки по отношение на лица, които се намират под влияние на алкохол, или лица, чието психическо състояние по други причини е такова, че представляват заплаха за себе си или за околните. В тази връзка и правителството се позовава на цитираното по-горе решение *Витолд Литва с/у Полша*.

3. Преценката на Съда

42-43. Съдът се съгласява с правителството, че медицинското свидетелство от 13 декември 1996 г. е неубедително, но не счита, че останалите представени пред него доказателства му дават основание за заключение, че по времето на спорните събития жалбоподателката е била пристрастена към алкохола или че е била алкохолик в тесния медицински смисъл на понятието. Впрочем, не е и нужно да се установява дали това е било така. “Съдът припомня, че според практиката му чл. 5, т. 1, б. “е” от Конвенцията, с оглед на неговите предмет и цел, не може да се тълкува като позволяващ само задържането на “алкохолици” в тесен смисъл, т.е. лица в клинично състояние на алкохолизъм. По силата на тази разпоредба лица, които не са диагностицирани като “алкохолици”, но чието поведение под влияние на алкохол представлява заплаха за обществения ред или за самите тях, могат да бъдат задържани с цел защита на обществените или на техните собствени интереси, като здравето или личната им сигурност. Разпоредбата обаче не позволява задържането на дадено лице само поради факта, че е консумирало алкохол (виж по-специално решението по делото *Витолд Литва с/у Полша*, цитирано по-горе, §§ 60-63).

Съответно, това което е от значение за прилагането на б. “е” [от т. 1 на чл. 5] в разглеждания случай е дали жалбоподателката, когато се е намирала под въздействието на алкохол, се е държала по такъв начин, че да представлява заплаха за обществения ред.”

Съдът резюмира информацията, съдържаща се в полицейските доклади, съгласно които и в шестте случая на задържане тя се е намирала под силно въздействие на алкохол и е имала агресивно и разрушително поведение, което всеки път е включвало словесни нападки и обиди към полицейските служители. Също така, жалбоподателката е заплашила да нападне един от служителите в участъка и се е приготвила да замери с кошче за боклук друг полицай, докато той е помагал на пострадал гражданин. Съдът напомня, че според Върховния съд на Исландия информацията от полицейските доклади не е била опровергана, и той не вижда причина за различно заключение. Съдът приема за установено, че поведението на жалбоподателката е било силно повлияно от употребата на алкохол и с основание е могло да се счита за застрашаващо обществения ред. Освен това той е убеден, че целта на предприетите мерки е била да се предотврати тази опасност. С други думи, случаят попада в хипотезата на чл. 5, т. 1, б. “е”, касаеща “алкохолици”, и разпоредбата е приложима. Предвид този извод Съдът счита, че не е необходимо да разглежда алтернативното твърдение на правителството за приложимост на б. “с” или на някое от останалите основания за задържане по чл. 5, т. 1 от Конвенцията.

В. Дали задържането е било “законно” и дали е налице произвол

1. Становище на жалбоподателката

44-46. Жалбоподателката твърди, че предприетите срещу нея мерки не са имали основание във вътрешното право на Исландия и че във всеки случай действията по време на събитията разпоредби не са отговаряли на изискванията на Конвенцията относно качеството на закона. Освен това правилата за действията на полицията не били публикувани и достъпни за обществото.

2. Становище на правителството

47-50. Правителството поддържа, че спорните мерки са били необходими предвид поведението на жалбоподателката и че при всеки арест полицейските служители са се опитвали да решат възникналия проблем с по-малко строги мерки – например като я изпратят вкъщи. Правомощието на полицията да извърши арестите се уреждало с достатъчно достъпни и ясни разпоредби, даващи възможност жалбоподателката да допусне, че поведението ѝ може да доведе до задържането ѝ от властите.

3. Преценката на Съда

“51. Съдът припомня, че изразите “законен” и “в съответствие с процедури, предвидени от закона” в чл. 5, т. 1 препращат към националното право и налагат задължение за спазване на неговите материални и процесуални изисквания.

Освен това, съществен елемент на “законността” на задържането по смисъла на чл. 5, т. 1, б. “е” е отсъствието на произвол. Задържането е толкова сериозна мярка, че може да бъде оправдано само ако други, по-малко строги мерки са били обсъдени и намерени за недостатъчни да защитят личния или обществен интерес, което може да наложи лицето да бъде задържано. Това означава, че не е достатъчно лишаването от свобода да е в съответствие с националното право – то трябва да бъде и необходимо при конкретните обстоятелства (виж цитираното решение *Витолд Литва с/у Полша*, § 78).

Наред с това Съдът подчертава, че когато става въпрос за лишаване от свобода, спазването на основния принцип за правна сигурност е от особено значение. Ето защо е съществено условията за лишаване от свобода по националния закон да бъдат ясно дефинирани и самият закон да бъде предвидим по отношение на прилагането му, така че да е удовлетворен стандартът за законосъобразност, установен в Конвенцията – стандарт, който изисква законът да бъде достатъчно достъпен и прецизен, за да позволи на гражданите – ако е необходимо след подходящ съвет – да предвидят в разумна според обстоятелствата степен последиците, до които може да доведе дадено действие (виж *Върбанов с/у България*², 5.10.2000 г., ECHR 2000-X, § 51; *Аман с/у Швейцария*³, 16.02.2000 г., ECHR 2000-II, § 50; *Стийл и други с/у Обединеното кралство*⁴, 23.09.1998 г., *Reports* 1998-VII, стр. 2735, § 54 и *Амуур с/у Франция*⁵, 25.06.1996 г., *Reports* 1996-III, стр. 850-51, § 50).”

52. Съдът припомня, че в решението си от 10 октомври 1996 г. по заведеното от жалбоподателката дело за обезщетение Върховният съд е приел, че спорните мерки са имали основание във вътрешното право и са били оправдани,

---

² Varbanov v. Bulgaria

³ Amann v. Switzerland. Решение на Голямото отделение.

⁴ Steel and Others v. the United Kingdom

⁵ Amuur v. France.

тъй като са били предприети с оглед нейното поведение под въздействие на алкохол, причинило нарушения на реда. Според Върховния съд, полицията е имала достатъчно основания да задържи жалбоподателката за кратък срок и не е разполагала с други средства.

Съдът, държейки сметка за основната роля на националните власти и най-вече на съдилищата при тълкуването и прилагането на вътрешното право, също разгледа въпроса и не вижда причини да направи различен извод. Той е убеден от представените пред него доказателства, че спорните мерки са били в съгласие с материалните и процесуалните изисквания на вътрешното право, въпреки че Върховният съд не се е позовал на някое от правните основания, посочени от правителството. Той отбелязва също, че във всеки от шестте случая полицията е обсъдила прилагането на не толкова сериозни мерки и е имала основание да заключи, че е необходимо да арестува и задържи жалбоподателката.

53-54. Остава да се провери дали качеството на относимото вътрешно законодателство е било такова, че да удовлетвори автономното изискване за законосъобразност по чл. 5, т. 1. В това отношение Съдът отбелязва на първо място, че разпоредбите, приложени от Върховния съд в случая на жалбоподателката, са се отнасяли за неприлично поведение на обществени места, но не са посочвали мерките, които полицията има право да предприеме спрямо лице, смущаващо обществения ред в състояние на интоксикация, както в настоящия случай.

Съдът подчертава, че не е необходимо да разрешава съществуващия между страните спор дали фактите в случая са обуславяли прилагане на чл. 61 от НПК, който е давал на полицията правомощие за арест без съдебна заповед в случай, че лицето загуби контрол върху поведението си на обществено място или извърши публично нарушение и незабавният арест е необходим. Дори да е вярно, както твърди правителството, че прилагането на чл. 61 от НПК се основава на трайна административна практика, в случая на жалбоподателката приложимостта му не е потвърдена изрично в решението на Върховния съд, нито пред Европейския съд са представени други съдебни решения, които да я доказват. Освен това чл. 61 от НПК се отнася само до необходимостта от незабавен арест и нито той, нито която и да е друга от цитираните от правителството разпоредби урежда задържането или неговата максимална продължителност.

55. Съдът отбелязва, че по-детайлна уредба на тези въпроси се е съдържала в инструкциите на Комисаря на полицията в Рейкявик от 1988 г., които са влезли в сила на 1 юли 1988 г. и са се прилагали по времето на пет от общо шестте случая на задържане на жалбоподателката. Според тези правила, поведението на едно лице в резултат на употреба на алкохол, водещо до безредие или значителни смущения, може да оправдае задържането му, при условие че съществува голяма вероятност тази ситуация да продължи, ако то остане на свобода. Не се разрешава задържане само поради интоксикация или когато е възможно прилагането на алтернативни мерки, например отвеждане на лицето вкъщи. Съдът отбелязва обаче, че макар и да са съдържали предпоставката задържането да е необходимо, въпросните разпоредби също не са уточнявали кога то престава да бъде оправдано и задържаното лице следва да бъде освободено.

Страните спорят дали въпросните инструкции са били достъпни за обикновените граждани. Правителството твърди най-общо, че правилата, на които полицията е основала своите действия, са били публикувани и достъпни за всеки. Жалбоподателката възразява, че инструкциите са вътрешни полицейски актове и

никога не са били обществено достояние. Правителството не е подкрепило твърдението си с конкретна информация.

56. При тези обстоятелства Съдът счита, че по времето на спорните събития съществени въпроси като срока на задържането и обхвата и начина на упражняване на дискрецията на полицията са се уреждали единствено от административната практика и, при липсата на точни законови разпоредби или съдебна практика, не са били регулирани в необходимата степен (виж решенията от 24 април 1990 г. по делата *Крюслен с/у Франция*⁶, А.176-А, § 35, и *Ювиг с/у Франция*⁷, А.176-В, § 34). Освен това, в момента на първото задържане на жалбоподателката през януари 1988 г., т.е. преди влизането в сила на Правилата от 1988 г., този недостатък е съществувал по отношение не само на срока на задържане, но и на самото решение за задържане. При това Съдът не е уверен, че по-детайлната уредба, съдържаща се в посочените инструкции, е била достъпна за обществеността.

Ето защо Съдът не бе убеден, че приложимата по времето на събитията правна уредба е била достатъчно прецизна и достъпна, за да се избегне опасността от произвол. В съответствие с това той счита, че лишаването на жалбоподателката от свободата ѝ не е било “законно” в автономния смисъл на чл. 5, т. 1 от Конвенцията, който поради това е нарушен.”⁸

Съдът отхвърля искането на жалбоподателката за присъждане на обезщетение за претърпените от нея страдания в резултат на това, че в шест различни случая била произволно задържана за цяла нощ от полицията в Рейкявик. Като има предвид техническото основание за заключението, че е извършено нарушение на чл. 5, т. 1 от Конвенцията, което по никакъв начин не подлага на съмнение необходимостта от задържането, Съдът счита, че установяването на нарушение съставлява достатъчно удовлетворение. Той уважава частично претенцията на жалбоподателката за разноски в производството по Конвенцията и ѝ присъжда сумата 6500 евро.

---

⁶ *Kruslin v. France*

⁷ *Huvig v. France*

⁸ Решението е взето с мнозинство 5 гласа срещу два.